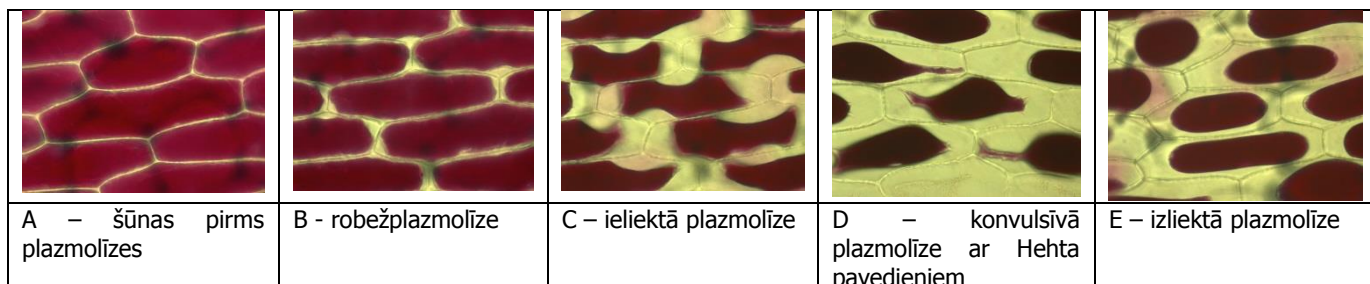

3.1. Plazmolīze un deplazmolīze

Dzīvai augu šūnai nokļūstot hipertonskā vidē, tajā notiek **plazmolīze**. Šim procesam izšķir vairākas secīgas stadijas (1. Attēls A-E). Ja plazmolizētas šūnas ievieto hipotoniskā vidē, var notikt plazmolīzei pretējs process – **deplazmolīze**. Plazmolīze notiek tikai dzīvās šūnās.

Jo lielākas koncentrācijas šķīdumu izmanto plazmolīzei, jo straujāk tā notiek.

Konvulsīvajā plazmolīzē citoplazmu ar šūnapvalku saista smalki citoplazmas pavedieni – Hehta pavedieni. Konvulsīvā plazmolīze ir īpaši izteikta, šūnu ievietojot lielas koncentrācijas šķīdumos.

1. attēls. Plazmolīze un tās stadijas - secībā.

Ir dota sarkanā sīpola zvīņlapa, divi dažādas koncentrācijas kalcija nitrāta $\text{Ca}(\text{NO}_3)_2$ šķīdumi un destilēts ūdens - tie ir **nejaušā secībā** apzīmētie paraugi 1, 2 un 3.

Darba uzdevums – pagatavot trīs plānus sīpola zvīņlapas apakšējās epidermas griezumus, uzpildīt tiem attiecīgi trīs šķīdumu pilienus un izpētīt tos mikroskopā, katrā paraugā pēc 10 minūtēm noteikt šūnu stāvokli un aizpildīt darba lapas tabulas.

1. uzdevums

Uz priekšmetstikla darba gaitā uzliek trīs epidermas paraugus sekojošā darba secībā.

Ar asmeni no sīpola zvīņlapas **NOGRIEŽ** plānu apakšējās epidermas paraugu, uzliek to uz priekšmetstikla ar griezuma plakni uz leju, ar pipeti paraugam uznes vienu pilienu 1. šķīduma, **uzņem laiku** un uzliek segstiklu.

Pēc 4 minūtēm visu atkārti, uz priekšmetstikla blakus pirmajam preparātam uzliekot otru epidermas paraugu un uzpildot tam vienu pilienu 2. šķīduma. Uzmanību – visā darba gaitā šķīdumi zem segstikliem nedrīkst kontaktēties! Pēc 4 minūtēm to pašu atkārti ar trešo epidermas paraugu, tam uzpildot pilienu 3. šķīduma. Pēc 2 minūtēm var sākt pirmā parauga novērojumus, vēl pēc 4 minūtēm – otrā, un vēl pēc 4 minūtēm – trešā parauga novērojumus. Preparātus aplūko mikroskopā, secīgi izmantojot objektīvus 4x, 10x un 40x!

40x palielinājumā redzes laukā izvēlas griezuma fragmentu, kurš atrodas pie pašas griezuma malas, bet kurā vērojamas tikai griezuma nebojātas šūnas. Novērtē plazmolīzes stadiju daudzumu procentos katrā zvīņlapas epidermas paraugā un **aizpilda darba lapas 1. tabulu**. Ja kādu stadiju nenovēro, atbilstošajā tabulas ailē ieraksta „0”.

Uzmanību – pipeti no trauciniem nonemt ar visu vāciņu, bet pēc uzpildināšanas to stingri uzlikt atpakaļ!

Svarīgi:

- visiem epidermas griezumiem jābūt pēc iespējas vienādi plāniem!
- Uzliekot griezumam segstiklus, raudzīties, lai nekontaktētos šķīdumi no blakus paraugiem.

1. tabula.

Šķīduma Nr.	1	2	3
Plazmolīzes stadija			
Robežplazmolīze			
Ieliektā plazmolīze			
Konvulsīvā plazmolīze			
Izliektā plazmolīze			
Plazmolīze nenotiek			

2. uzdevums

Novērtē iepriekš apkopotos rezultātus. Kāda ir katra šķidruma (1.-3.) piederība koncentrācijām? Aizpilda 2. tabulu!
SVARĪGI! Ieraksta tabulā šķidrumu paraugu komplekta numuru!

2. tabula

Paraugu komplekta Nr.	Ca(NO ₃) ₂ konc.	1.2M	0.4M	H ₂ O
	Šķidruma Nr.			

3. uzdevums

Ar paraugu, kurā novēroja visstraujāko plazmolīzi, veic deplazmolīzi.

Uzmanīgi noņem segstiklu, paraugu nosusina ar filtrpapīru, uzņem laiku, uzpilda vienu pilienu destilēta ūdens, to nosusina, uzpilda vēl vienu pilienu ūdens, uzliek segstiklu un sāk novērojumus mikroskopā.

- 3.1. Apraksta deplazmolīzes gaitu, tai skaitā, atzīmējot, ar ko atšķiras deplazmolizēta šūna no šūnas pirms plazmolīzes.
- 3.2. Nosaka, cik ilgā laikā paraugā iestājas deplazmolīze.
- 3.3. Uzzīmē deplazmolizētu šūnu.

3. tabula

3.1. Deplazmolīzes gaita	3.3. Deplazmolizētas šūnas attēls
3.2. Laiks, kādā iestājas deplazmolīze	

Secinājumi (skaidro plazmolīzes un deplazmolīzes gaitu, izmantojot terminus:

- šūnu sūcējspēks,
- turgors,
- ūdens potenciāls,
- šūnapvalka spiediens,
- hipotoniska un hipertona vide.

Zieda uzbūve

Rosaceae - rožu dzimta

Malus domestica - ābele

Zieda formula:

Apziednis

1. vainaglapas
2. kauslapas
3. ziedkāts
4. ziedgultne

Vainaglapa

1. vainaglapas plātne
2. nadziņš
3. vienkāršie lūksnes vadaudu kūlīši

Putekšņlapa

1. putekšņnīca
2. putekšņmaciņi
3. putekšņlapas kāts

Auglenīca

1. drīksnas
2. irbulis
3. sēklotne

Vainaga veidi

Aktinomorfo ziedu vainagu veidi

Riteņveida vainags

Solanaceae - nakteņu dzimta
Solanum tuberosum – kartupelis
Zieda formula:

Piltuvveida vainags

Convolvulaceae - tīteņu dzimta
Convolvulus arvensis – tīruma tītenis
Zieda formula:

Zigomorfo ziedu vainags

Divlūpains vainags

Lamiaceae - panātru dzimta
Lamium album – baltā panātre
Zieda formula:

Apziedņa veidi

Divkāršs šķirtlapains apziednis

Ranunculaceae - gundegu dzimta
Ranunculus acer – kodīgā gundega
Zieda formula:

Vienkāršs koplapains apziednis

Liliaceae - liliju dzimta
Convallaria majalis – maijpuķīte
Zieda formula:

Sausie augji

Veroņi un skaldaugji

Pāksts

Fabaceae – tauriņziežu dzimta

Lathyrus latifolius – platlapu dedestīņa

Pāksteņpogaļa

Papaveraceae - magoņu dzimta

Chelidonium majus – lielā strutene

Pogaļa

Ericaceae – viršu dzimta

Rhododendron sp. – rododendrs

Riekstiņu skaldauglis - dvīņspārnulis

Aceraceae – kļavu dzimta

Acer platanoides – parastā kļava

Sausie augļi Neveroņi

Rieksts

Corylaceae – lazdu dzimta
Corylus avellana – parastā lazda

Zīle

Fagaceae – dižskābaržu dzimta
Quercus robur – parastais ozols

Riekstiņš - spārnauglis

Betulaceae – bērzu dzimta
Betula pendula – āra bērzs

Grauds

Poaceae – graudzāļu dzimta
Hordeum vulgare – seškanšu mieži